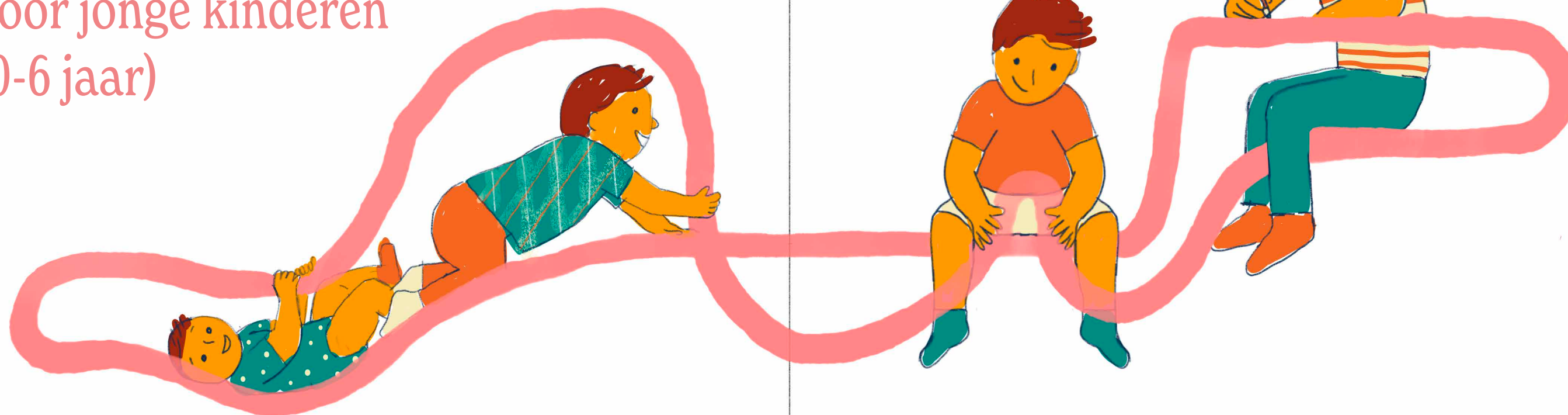

De Doorgaande Lijn:

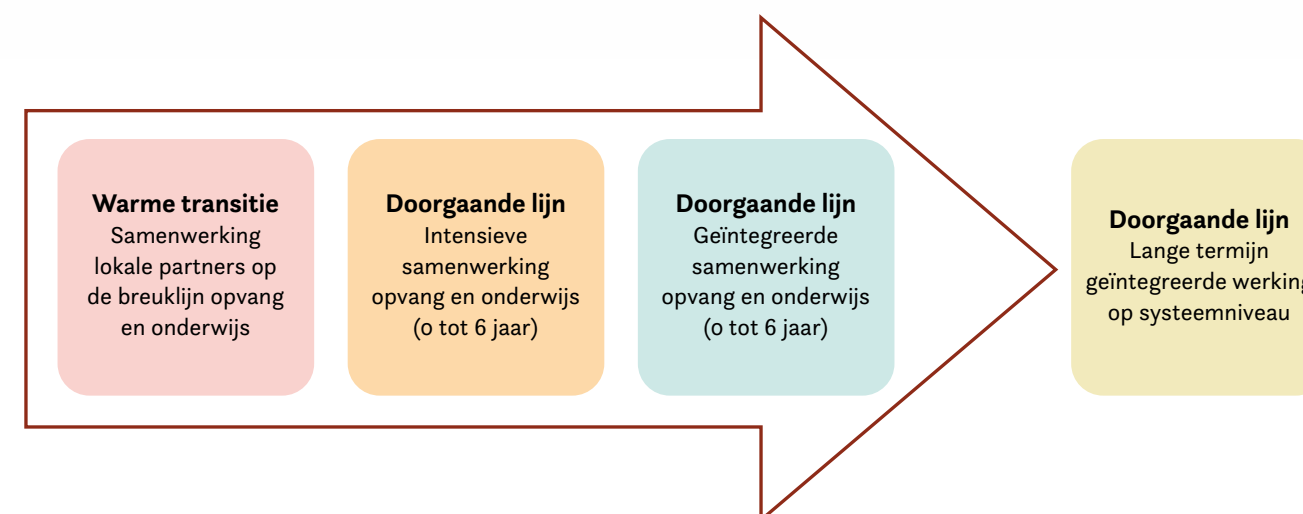
afgestemd en geïntegreerd samenwerken tussen voorzieningen voor jonge kinderen (0-6 jaar)

Heel wat jonge kinderen (0-6 jaar) bewegen zich dagelijks tussen thuis, kinderopvang, school, buurt en buitenschoolse activiteiten. Zowel kinderen, hun ouders als de omgeving hebben baat bij zo veel mogelijk continuïteit. Vandaag de dag is dit niet vanzelfsprekend. De Doorgaande Lijn komt hieraan tegemoet.

Wat is de Doorgaande Lijn?

De Doorgaande Lijn verwijst naar een doorgaande ontwikkelingslijn van 0 tot 6 jaar. Het staat voor een praktijk die zorgen, spelen en leren integreert. Om dit mogelijk te maken moeten de pedagogische visie en de praktijk op elkaar afgestemd worden. Op die manier kunnen kinderopvang, kleuterschool en buitenschoolse opvang ook meer op elkaar afgestemd worden, en op termijn geïntegreerd samenwerken. Zo is er de voorbije jaren al sterk ingezet op een betere aansluiting tussen opvang en onderwijs door werk te maken van 'warme transities'. De Doorgaande Lijn bouwt hierop verder vanuit de dagelijkse praktijk, en met een duidelijk langetermijnperspectief.

Figuur: De Doorgaande Lijn op een continuüm van samenwerking (Agentschap Onderwijsdiensten & Agentschap Opgroeien, 2025)

Wat is de huidige situatie?

De Doorgaande Lijn realiseren is vandaag de dag niet vanzelfsprekend. In Vlaanderen is er, net als in heel wat andere Europese landen (bv. Nederland, Frankrijk, Ierland, Portugal, ...), sprake van een gesplitst systeem als het gaat om voorzieningen voor jonge kinderen tussen 0 en 6 jaar. Dat wil zeggen dat de jongste kinderen in een heel andere context opgevangen worden dan de iets oudere . In Vlaanderen betekent dit dat kinderen tussen 0 en 2,5 à 3 jaar naar de kinderopvang gaan. Daarna gaan ze naar het kleuteronderwijs (tot 6 jaar). In Nederland is er een ‘harde’ overgang op het moment dat kinderen vier jaar worden: ze gaan dan van de kinderopvang naar het primair onderwijs. Ook tussen school- en opvangtijd bestaat een harde scheiding.

Aan de basis van dit gesplitst systeem liggen historisch gegroeide verschillen. Zo werd kinderopvang tot in de jaren ‘70 eerder beschouwd als een ‘noodzakelijk kwaad’ en had het een sterke medisch-hygiënische invulling, terwijl het Belgische universele kleuteronderwijs vanaf het begin van de 20ste eeuw net een wereldwijde pioniersrol vervulde als pedagogisch milieu voor de jongste kinderen. Hoewel er intussen al meer dan een decennium heel wat inspanningen gebeuren om de samenwerking tussen de beleidsdomeinen Welzijn en Onderwijs te bevorderen, zagen we tijdens de coronapandemie de limieten hiervan, met heel andere beslissingen voor onderwijs en kinderopvang als gevolg.

In een aantal andere Europese landen kunnen kinderen tot zes jaar en hun families al langer terecht in geïntegreerde voorzieningen van kinderopvang, preventieve gezinsondersteuning en kleuteronderwijs (bv. Finland, Zweden, Denemarken, ...) Daarnaast zijn er de laatste decennia steeds meer landen overgeschakeld of op weg naar een geïntegreerd systeem van voorzieningen voor jonge kinderen (bv. Estland, Italië, Letland, ...). Zo is er in Italië sprake van een gesplitst systeem op het vlak van type voorziening: voorzieningen voor kinderen tussen 0- 3 jaar en 3- 6 jaar zijn gescheiden, maar er is integratie op vlak van regelgeving. Zo zijn er naast de stelsel-specifieke richtlijnen ook educatieve richtlijnen voor een geïntegreerd systeem en dus de mogelijkheid om één geïntegreerd traject voor kinderen van 0 tot 6 jaar te voorzien.

Wat zijn de gevolgen van een gesplitst systeem?

De gevolgen van zo’n gesplitst systeem zijn zichtbaar in een aantal systeemfouten. Hiermee bedoelen we dat de diverse stelsels door hun eigen ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling vandaag de dag niet optimaal op elkaar afgestemd zijn. Vaak zijn ook diverse ministeries bevoegd, met elk hun eigen regelgeving en werkkaders. Het gaat met andere woorden om structurele obstakels

Er kan sprake zijn van een kunstmatig onderscheid tussen 'zorg' en 'leren'. Met de hashtag #negenisteveel werd een belangrijke systeemfout onder de aandacht

gebracht, namelijk de enorme werkdruk en zware werkomstandigheden in de kinderopvang . Negen baby’s en peuters voor één kinderbegeleider is te veel. Maar in de instapklas zitten dezelfde kinderen soms met meer dan 25 kinderen in één groep, met slechts één leerkracht. Soms hoor je leerkrachten verzuchten dat ze er alles aan doen om de ontwikkelingsdoelen te halen en de kleuters zoveel mogelijk aan te leren, terwijl ouders alleen oog lijken te hebben voor de zorgaspecten: heeft m’n kind zijn boterhammen wel opgegeten? Wat als het naar het toilet moet? Wie helpt dan? En kan m’n kind een dutje doen ‘s middags?

Waarom is de Doorgaande Lijn belangrijk?

Kortom, een geïntegreerde benadering van zorg, leren en spelen is in landen met een gesplitst systeem niet vanzelfsprekend. De Doorgaande Lijn komt hieraan tegemoet. Dit heeft een positieve impact op kinderen, gezinnen en professionals.

De Doorgaande Lijn voor kinderen

Als we naar de ervaringen van kinderen kijken, worden kinderen op jonge leeftijd (2,5 à 3 jaar) geconfronteerd met een overgang van een (in)formele zorgomgeving naar een formele school- en leeromgeving. Er is een groot risico op abrupte overgangen met een gebrek aan afstemming in benadering en pedagogiek. In de kinderopvang leeft er, vanuit de ontstaansgeschiedenis, een sterke focus op zorg, en is er minder aandacht voor het bieden van rijke ontplooiingskansen. In het kleuteronderwijs leeft er, historisch, een sterkere focus op leren. Dit zien we ook in kwaliteitsmetingen in de kinderopvang waar zowel in 2016 als in 2024 (MeMoQ, 2024) vastgesteld is dat de kinderopvang het relatief goed doet wat het welbevinden en de emotionele ondersteuning betreft, maar dat de betrokkenheid en de educatieve ondersteuning nog groeikansen bevatten. In het kleuteronderwijs is er aandacht voor de balans tussen leren en zorg, en stellen we vast dat zorg niet noodzakelijk deel uitmaakt van de professionele identiteit van de professional. Typisch voor Vlaanderen is ook de lage instapleeftijd (vanaf 2,5 jaar) naar de kleuterschool, en de vaak grote groepen kinderen. Dit maakt het uitdagend voor kleuterleerkrachten om elk kind de aandacht te geven die het nodig heeft om zich te ontwikkelen. Kleuterscholen zijn in hun organisatie niet optimaal afgestemd op de zorg voor de jongste kleuters. Zo behoort het middagtoezicht niet tot het takenpakket van leerkrachten, en is er niet altijd de optie om slaapmomenten te organi-

seren. Door de opsplitsing tussen kinderopvang, kleuterschool en buitenschoolse opvang kan de instap voor kinderen en ouders in de kleuterklas confronterend zijn, zeker voor kinderen die niet naar de kinderopvang gegaan zijn. Die overgangen kunnen abrupt zijn en voor emotionele onrust en stress zorgen. Wat ook confronterend is voor kinderen, is dat ze vaak al op jonge leeftijd met veel gezichten en/of diverse locaties geconfronteerd worden doorheen de dag, waarbij telkens een andere aanpak gehanteerd wordt.

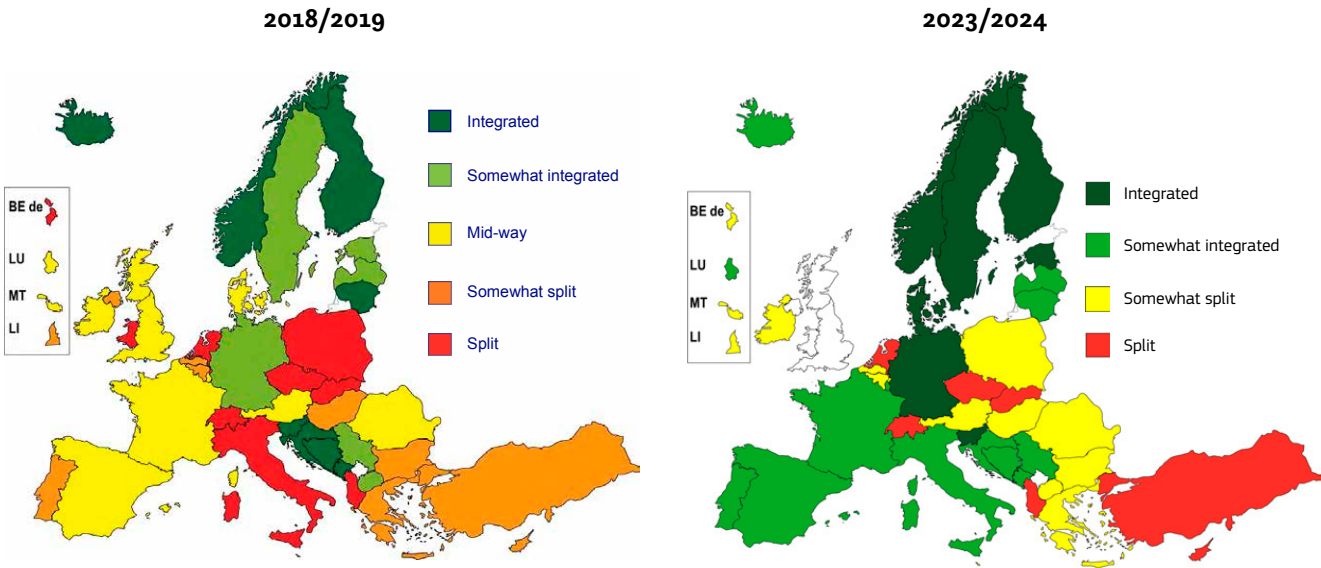
De Doorgaande Lijn komt aan deze knelpunten tegemoet door praktijken in de kinderopvang, buitenschoolse opvang en kleuterschool op elkaar af te stemmen en in te zetten op een geïntegreerde pedagogiek van 0 tot 6 jaar (met een gedeeld kader, een gedeelde aanpak, gezamenlijke doelen en een gedeeld beeld van kinderen en gezinnen). Zo moeten kinderen niet telkens opnieuw ‘wennen’. Dit kan door te voorzien in zachte transitie en een warm onthaalbeleid, en door het aanbieden van een breed aanbod dat zorg, spel, leren en opvoeden meer integreert. Ook het voorzien van continuïteit doorheen de tijd, het delen van ruimtes en het opzetten van een doorgaande pedagogische lijn zijn belangrijk.

De Doorgaande Lijn voor gezinnen

Als we vanuit de gezinnen kijken, zien we dat een gesplitst systeem zorgt voor ongelijke toegang en dus sociale ongelijkheid, ook in andere landen. Zo laat de OESO Family Database (2024) zien dat voorzieningen voor kinderen jonger dan drie jaar veel meer gebruikt worden door kinderen van ouders met een hoger inkomen en/of hogere opleidingsgraad . Ook in Vlaanderen zien we dat kwetsbare gezinnen minder gebruik kunnen maken van opvang. Als we naar de ervaringen van gezinnen met de kleuterschool kijken, en meer bepaald ouders in armoede en met een migratieachtergrond, blijkt dat deze ouders de kleuterschool als een zinvolle leer- en opvoedingssomgeving ervaren voor hun kinderen. Ze zien de kleuterschool als een plek waar hun kind sociaal kan groeien, kan leren communiceren en kan leren omgaan met diversiteit en meertaligheid . Tegelijk hebben ze veel vragen over de aangeboden fysieke en emotionele zorg van hun kinderen in de school.

Ook voor ouders kan de bruuske overstap van thuis of de kinderopvang naar de kleuterschool en buitenschoolse opvang confronterend en emotioneel zijn. Zo hebben ouders in het kleuteronderwijs vaak minder kansen op (informele) communicatie met de kleuterleerkracht dan in de kinderopvang, terwijl ook

Figuur: Steeds meer geïntegreerde systemen in Europa (Eurodice, 2019, 2025)

zij moeten kunnen kennismaken met de afspraken en regels van deze nieuwe plek.

De Doorgaande Lijn komt aan deze knelpunten tegemoet door het vormgeven van een wederkerig ouderbeleid, via participatie en inspraak van gezinnen. Heel wat onderzoek toont de positieve effecten aan van ouderbetrokkenheid op de ontwikkeling van kinderen. Het gaat bv. over de wenperiodes voor gezinnen flexibel en dynamisch (op maat) te organiseren, en het vormgeven van een toegankelijkheidsbeleid dat alle kinderen optimale kansen biedt. De Doorgaande Lijn, vormgegeven als een organisatienetwerk, dat verbinding en afstemming maakt tussen de verschillende opvoedings-ondersteunende diensten in de wijk en gemeenschap (zoals Huis van het Kind, CLB ...), kan bijzonder ondersteunend zijn voor gezinnen. Voor ouders geeft de Doorgaande Lijn duidelijkheid en vertrouwen. Ook zij moeten op die manier niet telkens opnieuw afstemmen op andere organisaties.

De Doorgaande Lijn voor professionals

Inzake personeel zien we over het algemeen lagere kwalificatievereisten, minder professionaliseringsmogelijkheden en minder gunstige arbeidsvoorwaarden in voorzieningen voor de jongste kinderen (OECD, 2006). Dit zien we ook in Vlaanderen. Kinderbegeleiders hebben een kwalificatie op VKS-niveau 4. Kleuterleerkrachten hebben een kwalificatie op VKS-niveau 6. Soms is er sprake van statusverschillen tussen de professionals van de diverse stelsels. Zowel het beroep van kleuterleerkracht als dat van kinderbegeleider zijn knelpuntberoepen. Naast arbeidstekorten vormen problemen met werving en behoud van personeel, met werkdruk en met ziekteverzuim een uitdaging. Tussen professionals van diverse voorzieningen zijn er weinig tot geen samenwerkingsmogelijkheden (o.a. door de verschillende werktijden en het ontbreken van structurele randvoorwaarden). Men werkt in elkaars nabijheid of zelfs op dezelfde campus, en met dezelfde kinderen en gezinnen, maar dat is geen garantie dat men elkaar kent. De kracht van multidisciplinaire teams waar diverse expertises aanwezig zijn, wordt onderbenut.

De Doorgaande Lijn komt aan deze knelpunten tegemoet door een praktijk van gedeelde professionaliseringsinitiatieven. Door diverse expertises met elkaar te verweven en elkaar zo te versterken, groeit het hele team. Dit draagt in grote mate bij tot het gezamenlijke geloof (*collective efficacy*) van een team in hun vermogen om impact te hebben op de ontplooiing van kinderen. Door een gedeelde taal te hanteren en in te zetten op gedeelde werkwijzen in de aanpak en het

opvolgen van jonge kinderen (bv. kindvolgsysteem, informatieoverdracht, ...), wordt gestalte gegeven aan een geïntegreerde pedagogiek. Herdenken hoe diverse professionals rond het jonge kind vandaag de dag met elkaar samenwerken, kan de job aantrekkelijker maken. Zo kan worden tegemoetgekomen aan het lerarentekort en het knelpuntkarakter van het beroep van kinderbegeleider en kleuterleerkracht. Bovendien zorgt de samenwerking tussen professionals die instaan voor de verschillende aspecten (zorg, spelen, leren) dat ieder op zijn competenties, talenten en expertise aangesproken kan worden, en dat kinderen optimaal ondersteund kunnen worden.

Tot slot

De Doorgaande Lijn komt uiteindelijk Vlaanderen ten goede. Sterkere samenwerking en verdere ontschotting is essentieel om krachtigere antwoorden te vinden op de noden en behoeften van elk kind en zijn gezin en zo het recht op kansrijk opgroeien van elk kind te garanderen. De evolutie naar een geïntegreerde samenwerking zal het hele systeem van opvang en onderwijs aan jonge kinderen sterker maken om effectiever om te kunnen gaan met hedendaagse complexe problemen eigen aan de opvoeding, het onderwijs en de ontwikkeling van jonge kinderen. De Doorgaande Lijn benadrukt de pedagogische, zorg- en educatieve sterktes van voorzieningen voor jonge kinderen en de complementaire expertise. Verbinding en samenwerking zijn sleutelconcepten in de Doorgaande Lijn.

 Bart Declercq – CEGO-medewerker
Jan De Mets – VBJK-medewerker

MEER WETEN?

Lees het Eindrapport Doorgaande Lijn.

Referenties

* Agentschap voor Onderwijsdiensten & Agentschap Opgroeien (2025). *Eindrapport Doorgaande Lijn*. Brussel: Agentschap voor Onderwijsdiensten & Agentschap Opgroeien.

* European Commission / EACEA / Eurydice (2019). *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

* European Commission / EACEA / Eurydice (2025). *Key data on early childhood education and care in Europe – 2025. Eurydice report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

* MeMoQ (2024). *De pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang. MeMoQ.1. Syntheserapport: de pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang*. Gent-Leuven: UGent – KU Leuven.

* OECD (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Paris: Starting Strong, OECD Publishing.

* OECD (2024, May). *OECD Family Database*, <https://web.archive.org/temp/2024-06-21/69263-database.htm>